ספרות עזר · אנציקלופדיות · שדי חמד

שדי חמד אסיפת דינים
מערכת חלב של נכרי

רבי חיים חזקיהו מדיני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שדי חמד אסיפת דינים מערכת חלב של נכרי

רבי חיים חזקיהו מדיני

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שדי-חמד-אסיפת-דינים-מערכת-חלב-של-נכרי/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

מערכת חלב של נכרי 4
אות א 4
אות ב 8
אות ג 11
אות ד 12
אות ה 14
אות ו 15
אות ז 16
אות ח 18
אות ט 18
אות י 19
מפתחות מערכת חלב של א"י 19

מערכת חלב של נכרי

זאת להודיע כי בקונטריס כתיבת ידי רשמתי במערכה זו בכמה מקומות שסיום הדברים הם בקונטריס ההשמטות בהשמטה פלונית והשמטה פלונית כדרכי ברוב ככל הקונטריסים שהדברים שלא יכילם הגליון בגוף הקונטריס מפני מה שנכתב בו אחרי כן אני כותבם בקונטריס ההשמטות ואציין בקונטריסי להשמטה פלונית והמעתיק עיניו תחזנה ויעתק משם כל דבר במקומו ועתה בתתי להעתיק מערכה זו חיפשתי קונטריס ההשמטות למערכה זו ולא מצאתי חע"ד כעת ואם אמצא אותם אציגם בסוף חלק זה איה"ש:

אות א

חלב של נכרי במקומות דלא שכיח דבר טמא כתב הרדב"ז בתשובה שהביא הרב פרי חדש בסי' קי"ד דחלב לא נאסר במנין ולכן במקום דלא שכיח דבר טמא מותר ושעל זה סמך בהיותו באמשטרדם לאכול עמהם כלומר שנתאכסן אצל ספרדים והם נוהגים היתר על פי דברי הרדב"ז אבל בני אשכנז נוהגים איסור כדעת המחמירים שכך קבלו עליהם אבותיהם ואיסור עליהם מדינא ואין לו התרה דהוה ליה נדר מדאורייתא כן כתב הרב חתם סופר יו"ד סי' ק"ז והרב פתח הדביר בח"ב בריש סי' קצ"ו עמד מתמיה על החתם סופר במה שנמשך אחר דברי הרב פרי חדש שכן מנהג הספרדים להתיר בפומבי ואיך לא זכר דכמה רבני האחרונים נצבו כמו נד על דבריו ומסקי להחמיר דהרב בית דוד בפירוש המשנה פרק ב' דמסכת עבודה זרה משנה ו' תמה על הרב פרי חדש דאיך כתב דמנהג באמשטרדם להקל אחרי דאיהו גופיה תברוה לגזיזיה שכתב זולת קצת יחידים הנזהרים בזה הרי שאינו מנהג פשוט ולנזהרין שומעין שעושים כהלכה ומה שהיא עצמו נהג להקל בהיותו באמשטרדה העידו מגידי אמת שהרב מהרש"א נתווכח עמו גם בספר תשובות הגאונים ומעשה רב קובץ קטן דף ט"ו דחה דברי הרב פרי חדש והעיד על מנהג אמשטרדם שנהגו לאיסור וגם הרב מנחה בלולה ביו"ד שם ובקונטריס זכרון לראשונים שבסוף ספר ברך משה דף זק"ן ובתשובה מאהבה בפתיחת הספר דף ו' ע"ב כלם תמהו על הרב פרי חדש ובמנ"ב תמה על הלחם הפנים שהעתיק דברי הפרי חדש כאילו אפסיקא הלכתא כוותיה וסיים שרבים קמים עליו ומי ראה פוסקים אלו יוצאים לקראתו פוסקים שקדמוהו מחמירים וגם האחרונים השיגוהו וקיימו דברי הראשונים וכו' וראוי להסיר המכשלה הזאת מתחת ידם כמו שאסף וקבץ מרן החבי"ף בספר חקיקי לב חיו"ד סי' ל' וגם מרן חיד"א העיד על כל בני טורקאיו שאסרו חלב שחלבו גוי ואין

ישראל רואהו ואיך הרב חתם סופר נמשך אחר דברי הרב פרי חדש ולא שלטו מאורות עיניו בכל הנז"ל אלו תורף דברי הרב פתח הדביר שם:

והנה ספר תשובות הגאונים ומעשה רב הנ"ל אין אצלי לראות את דבריו ובאמת בהגיגי תבער אש תוקד חם לבי בקרבי איך יעלה על הדעת להטיל חשד במאיר עינינו האי תנא ירושלמאה מרן הפרי חדש במעיד עדות שקר חלילה ומי לא ידע את גדלו ויקר תפארת תורתו קדושתו וצדקתו זיע"א ואם לא נתברר לו שכן פשט המנהג שם חלילה לו להעיד כן ומאד צר לי על שהרב פתח הדביר פרסם דברים אלו בספרו וכן לא יעשה וכבוד אלקים הסתר דבר והיה די לו לכתוב מה שנוגע לעיקר הדין (כי האמת אהובה ואין משוא פנים בהלכה) שרבני האחרונים פלוני ופלוני חלקו עליו והעלו לאסור ולהביא דבריהם שהם כמכחישים דברי עדותו אין לנו צורך בזה והם כי לא להזכיר וגם לפי הנראה נעלמו ממנו דברי מרן חיד"א בספר שיורי ברכה סי' קט"ו אשר השיב על דברי תשובות הגאונים ומעשה רב הנ"ל ועל מה שכתב בבית דוד שנתווכח עמו הרב מוהרש"א ואעתיק דבריו ככתבו וכלשונו חלב שחלבו גוי הרב פרי חדש סק"ו כתב דבעיר שלא נמצא שם חלב טמא או שהיא ביוקר יותר מחלב טהור מותר לקנות מהגוי חלב שחלבו בלי ראיית ישראל וכן מצא המנהג פשוט באמשטרדם וכו' עיש"ב ויש סיוע לדבריו מדברי הרדב"ז בראשונות סי' ע"ה עי"ש וכמו שכתב הרב ז"ל גופיה ועיין מה שכתב הרב בספר כנסת הגדולה ובתשובותיו הנדפסות מחדש סי' קט"ן שהאריך הרבה וכתבו משם הרב החסיד בספר הזכרונות שהחמיר הרבה והרב בית דוד סי' ג"ן השיב על דברי ספר הזכרונות וראיתי בספר קטן שמו תשובות הגאונים ומעשה רב שנדפס באמשטרדם שנת תס"ז ובדף י"ו הטיח דברים נגד התייר הגדול הפרי חדש ולא עוד אלא שאמר שאין המנהג באמשטרדם כמו שאמר עיין שם באורך ושרי ליה מריה לדבר תועה על המאור הגדול ובענין דינא הגם שנכון להחמיר מכל מקום יש לסברתו מקום ופנים מסבירות וכך המנהג כדברי הפרי חדש בארגי"ל על פי הרב הגאון הר"ש בן הרשב"ץ כמו שכתב בתשובותיו סי' תקנ"ד וכמו שכתב הרב בית יהודה במנהג ארגי"ל דף קי"ד ע"ג ע"ש ואשר פקפק על עדותו באמשטרדם תימה עליו דתלי בוקי סרוקי על הרב ז"ל והלא מזמן הרב עד זמנו עברו יותר מט"ו שנה והיה לו לתלות דאשתני למעליותא אבל בזמנו צדק הרב בעדותו ופשוט ובתשובות הרב מעיל שמואל סי' י"ב חלק על תשובת הרדב"ז עיין שם ועיין מה שכתב מוהרא"ש דוראן בטור הראשון שבסוף התשב"ץ סי' ל"ב שכך הוא מנהג תלמסאן וארגי"ל וטעמא טעים להיתרא עי"ש ואחרי כתבי ראיתי דברי הרב בית דוד להרד"ק בפרק ב' דעבודה זרה וכתב שם שהרב מוהר"ש אאילון

נתוכח עם הרב פרי חדש על מה שכתב שנהג הוא עצמו במנהג אמשטרדם ע"ש ומוכח קצת שעל מה שהקל לעצמו דוקא נתוכח וגם זה הדבר מפוקפק כי מהר"ש אאליון היה שתנו בלונדריס כמו שכתב בשו"ת מהרי"ץ וכשנדפס פרי חדש ב' את"ן היה רב בק"ק אמשטרד"ם הרב מהר"ר יצחק אבוהב ויתכן שאין שמועה זו אמת או שלא היה פנים בפנים ולענין הלכה במקום שלא יש מנהג בעיר פשוט לכל להקל יש להחמיר ודאי וכך פשטה הוראה בכל גלילות טורקיהא וארץ הצבי עכ"ל מרן חיד"א שם שמחתי על דבריו כמוצא שלל רב כי הצדיק את הצדיק דמעיקרא הוא הרב פרי חדש ומכל מקום לענין הדין שפיר קאמר הרב פתח הדביר דנקטינן לאסור ושכן המנהג בכל ערי טורקיאה כמו שהעיד גם מרן חיד"א אף שיש פנים מסבירות לדברי הרב פרי חדש וגם מרן החבי"ף בחקקי לב שם מסיק כן דאין להתיר אף במקום שאין מצוי חלב טמא (ושם אתה מוצא שכבר ציין דברי מרן חיד"א שבשיורי ברכה רק שלא הביא אלא סיום דבריו לענין הלכה והרב פתח הדביר כנראה שלא היה בידו שיורי ברכה ולכן לא ראה מה שהשיב על אשר השיגו על הרב פרי חדש כנז"ל:

ובמה שכתב הגאון חתם סופר

שם בשם מר תלמידו שדן בעיקר הדין אם נאסר חלב במנין אפילו במקום וזמן שאין בהמה טמאה הראויה לחלוב מצוי ביניהם כבזמן ומקומות אלו שגם הגוים ממאסים בחלבם ומר ניהו רבה בתשובתו הוכיח שדעת כל הפוסקים דנאסר במנין ושכן דעת רש"י בעבודה זרה דף לה ע"א ומיישב בזה קושית התוספות על רש"י ושזה גם כן דעת רש"י בתשובה ומביאו הפרי חדש וז"ל חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו אין בהמה בדיר אסורה דלא ליפוק חורבא מניה ופורץ גדר יש"ן כך פסק רש"י עכ"ל זולת הרדב"ז ופר"ח דסברי דלא נאסר במנין עי"ש דברי קדשו באורך והנה מדברי רש"י שבשערי דורא שהביא הפרי חדש אין הכרח לזה דיש לומר כמו שכתב הרב זכור לאברהם אביגדור בשו"ת יו"ד סי' ד' דמה שכתב רש"י לאסור כשאין בהמה טמאה בדיר משום דלא ליפוק מניה חורבא רוצה לומר דאף אם הוא באופן שאין לחוש לחלב זה עצמו שיקח מעכו"ם זה משום תערובת דבר טמא כגון שאין לו טמאה בעדרו שהעכו"ם עצמו אסור לו חלב טמאה כמו הישמעאלים מכל מקום אסור לקנות מעכו"ם זה שיוצא תקלה שהרואה יקנה מעכו"ם אחר שמותר לו דבר טמא וכו' אבל בעיר שאין נמצא כלל חלב טמא מותר לדעת [רש"י] ולא חיישינן מעיר לעיר וכו' עי"ש ומיסתייעא מילתיה ממה שכתוב בספר הפרדס לרש"י בדף י"ז ע"ג (מדפוס קושטאנדינה) וז"ל לענין חלב שחלבו עכו"ם אסור לישראל אבל אם אין שם גמלים וחזירים ודבר טמא מותר לאכול ולשתות ממנו שהחלב

אין בו משום גיעולי עכו"ם ולא משום מגע עכו"ם ואינו אסור אלא משום תערובת דבר טמא וכיון שאין דבר טמא מצוי שם בבירור מאי אפשר לחוש בו דת"ר ישראל יושב בצד עדרו של עכו"ם ועכו"ם חולב וישראל אוכל וכו' עכ"ל הרי מבואר דדעת רש"י דחלב לא נאסר במנין ולכן כשאין דבר טמא מצוי מותר וכן ראיתי למרן החבי"ף בספר חקקי לב סי' כ"ו (בד"ה ודבריו) דכייל לדעת רש"י בהדי רבוותא דסברי דחלב לא נאסר במנין (והם הרשב"א והרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ג' דין י"ג וסמ"ג לאוין קב"ל ותשובת הגאונים שבסוף ספר נהרות דמשק סי' רמ"ז והרמב"ן והריטב"א בחידושיו לפרק ב' דעבודה זרה על דף ל"ה וארחות חיים בכתיבת יד בהלכות מאכלות אסורות וכפתור ופרח פרק חמישי ופרק כ"ב וכן נראה מדברי התוספות בד"ה חדא והמרדכי שם ורבינו יונה שמ"ה סי' ד' וצדה לדרך מאמר ב' כלל ג' סי' ג' והריב"ש סי' שצ"ה והרשב"ץ ח"ג סי' קמ"ג ובח"ד סי' ל"ב ובנו הרשב"ש סי' תקנ"ד וסי' תר"ס ושערי דורא שער ע"ח ופ"א ופ"ב וסמ"ק סי' רכ"ד ורכ"ה ובהגהות הר"ף שם ופרי תואר ופרי חדש דכולהו סברי דאיסור חלב לא משום גזרה היא אלא משום תערובת דבר טמא וכדברי הרדב"ז עי"ש) ושם כתב כן בשם רש"י בספר הפרדס דף ט' ע"ג (איני יודע אם הוא מדפוס אחר וקרוב לומר שהיה כתוב דף טו"ב ע"ג ונשמט ו' ב' בדפוס) ומכל מקום הביא שם גם דעת הרבה פוסקים שמחמירים שסוברים דחלב נאסר במנין ומסיק דאף שדעת הראשונים דלא נאסר במנין לענין דינא יש לחוש לדעת המחמירים ולאסור היכא דבלאו הכי איכא חששת איסור הגם שיהיה דחוק עכ"ל ובדף כ"ט סוף ע"א הביא מה שכתב מרן חיד"א בשו"ת יוסף אומץ סי' ס"ד דהרדב"ז בחלק ב' סי' שני אלפים רצ"ה אסר לאכול חלב חמוץ של נכרים שקורין ייגורטי והביא ראיה מגבינה שנאסרה במנין וכל שכן חלב ונשאל על זה מרב אחד להבין מאי קאמר הרדב"ז דקאי בייגורטי ומביא מגבינה והשיב מרן חיד"א דהרדב"ז סבירא ליה דחלב נאסר במנין ואסרוה אף אם מעמידה בשרף וכו' ואם כן כל שכן ייגורטי והרשב"א סובר דכל מה ששנו חכמים בלשון המשנה בפרק ב' דעבודה זרה כולם נאסרו במנין והרב חקקי לב דחה דבריו שהרי דעת הרשב"א דרק גבינה נאסר במנין ולא חלב וגם הרדב"ז הכי סבירא ליה בתשובה דסי' ע"ה הנ"ל ומה שאסר הייגורטי משום שנאסר במנין כבר גילה טעמו דמשום גזרת גבינה נגעו בה ולא משום שהחלב נאסר במנין עכ"ל ומי שנמצא אצלו שו"ת הרדב"ז יעיין בדב"ק כי כפי מה שהעתיק בשמו (וכל שכן בחלב) הלשון דחוק לכונה זו ובשו"ת הרב מהר"י מברונא סי' ע"ח ראיתי שכתב דחלב של נכרי נגזרה במנין בין איכא דבר טמא בעדר או לא וגזרו על זה ככתוב בשערים ופורץ גדר יש"ץ ומכל מקום אי איכא טעם וסברא עם אותו טעם

דליכא דבר טמא בעדרו מועיל וכו' עי"ש ואגב ריהטאי לא ראיתי שהזכיר דבריו בחקקי לב שם ומה שכתב בחקקי לב סי' ל' שאלה אם אין בעיר דבר טמא כלל אם יש מקום להתיר בכי האי גוונא או לא ועל זה הביא בתשובתו מה שכתב הרב פרי חדש ומה שהשיגוהו הבאים אחריו וכו' עיי"ש באריכות איני מבין למה חילקם לשני סימנים בסי' כ"ו וסי' ל' דהרואה יראה דהא בהא תליא דאם חלב נאסר במנין אם כן אף שאין מצוי דבר טמא כלל יש לאסור וכבר כתב שם בסי' כ"ו מסקנתו לדינא ואמאי איכפל תנא בסי' ל' ואנכי לא ידעתי איך שיהיה העולה מכל האמור למעלה הוא דאין שום היתר לחלב של עכו"ם כמעט ברוב מקומות שבעולם או מצד דשכיחי בהמות טמאות דבזה אסור לכולי עלמא מן הדין או מצד שנהגו להחמיר כדעת הסוברים דנאסר במנין ואין היתר כלל זולת במקומות שידוע בבירור שנהגו מקדם קדמתה היתר בדבר לפי שאין מצוי דבר טמא כמקומות שהזכיר מרן חיד"א שנהגו כן על פי דעות הפוסקים מארי דהנהו אתרוותא הא לאו הכי אסור ומה שרבים בעונותינו מזלזלים בדבר לא מצד שנתייסד מנהג כן כי אם מחסרון ידיעת הדין ורבים דרך זילזול בדברים העומדים בעיקר הדת ה' הטוב יכפר גם הגאון מליבוויץ בשו"ת צמח צדק חלק יו"ד סי' ע"ו כתב דאף דבמדינתנו אין מצוי כלל חלב טמא מכל מקום יש לחוש בודאי לדעת רבינו תם שסומך הטעם משום ניקור ואף דהשתא אין נחשים מצוים ומפני זה מקילים בגילוי בשאר דברים מכל מקום פשוט שיש לחוש בודאי למה שכתבו הפוסקים משוה שיש כאן עוד טעמים ואיכא למיחש אטו היכא דשכיחי נחשים עיין בית יוסף בשם סמ"ק והרב המגיד דמהאי טעמא איכא למיגזר אטו היכא דשכיח חלב טמא וגם יש לחוש באמת גם לדידן שיחלבו דבר טמא למלאות המדה אשר תחסר עכ"ל (לפום ריהטא לא הבנתי דב"ק דהא מר הוא דאמר בראשית מאמר דאין מצוי כלל חלב טמא במדינתינו) גם הגאון הר המור בסי' י"א כתב דודאי יש לחוש לטעם גילוי לדעת רבינו תם והרמב"ן וכו' ועי"ש:

אות ב

על דבר הסמעטעני של עכו"ם אף שלכאורה יש למצוא היתר על פי מה שכתב בנקודות הכסף בסי' קי"ב על **דין** כותח שבשלחן ערוך שם סעיף י"ב לחלק דכותח המוזכר בש"ס דהיה מחלב או מנסיובי דחלב ולכן אסור מה שאין כן כותח המוזכר בפוסקים הוא מחלב נקפא ועומד (דהיינו סמעטענא) וכן דעת הפרי חדש מכל מקום הטורי זהב בסעיף קטן ט' חולק על זה והאחרונים נראה מסכימים להטורי זהב עיין שם בספר בית לחם יהודה גם מפירוש רש"י בפרשת ויקרא ובפרשת האזינו נראה דסעמעטנא הוא בכלל חמאה אם כן אי אפשר להקל בו יותר מבחמאה על כל פנים וגם במנחת יעקב כלל ע"ה

סקי"א כתב דהעיקר כטורי זהב שדבריו מוכרחים מכמה סוגיות בש"ס והשפתי כהן לא אמר להלכה רק ליישב דעת הפוסקים המקילים הביאו והבית לתם יהודה ולחם הפנים הביאו תשובת פמ"א ח"ב סי' ל"ג דמסיק להחמיר בליגא גרה (ספר פמ"א אין מצוי אצלי אבל נראה שטעות הדפוס הוא וצריך להיות ליג"י אגרא וליג"י הוא חלב בלשון אישפניול ואגרא הוא חמוצה בלשון הנ"ל) היינו חלב נקפא חמוץ דהיינו סעמעטנא ואין להאריך בכל זה דכל זה היה נפקא מינה במקום שאין מנהג אבל מאחר שהמנהג פשוט בכל מדינות אלו להחמיר אין אחר המנהג כלום וכדכתב בעבודת הגרשוני סי' פ"ח לענין חמאה וכן פסק בנודע ביהודה תניינא סי' ס"ו ובפרט מנהג כזה שהוא בדבר שנחלקו הפוסקים ונהגו כדברי המחמירים אין לו התרה בשום ענין ובמנהג חזק אפילו יבא אליהו אין שומעין לו לבטלה כמו שאמרו בש"ס שכבר נהגו העם בסנדל (בתשובת הגאון חתם סופר ביו"ד סי' ק"ז שרשמתי באות א' ביאר דמנהג שנהגו על פי דעת המחמיר חשוב נדר מדאורייתא עי"ש) וההולך במקום שאין ישראל מצויין כלל אפשר דשעת הדחק העצום שאני ודוקא כשאי אפשר כלל וכו' אך מה שאמר בר אוריין אחד על עיר שנתיישבה מחדש שדינה כעיר שאין בה מנהג זה אינו כמו שכתב הפרי חדש בדיני המנהגות סעיף י"ט בשם הרשב"א והר"ן דכל עיר חדשה אם נודע רוב אנשיה מהיכן באו הכל כמנהג המקום שבאו משם וכן פסק הרמ"א בח"מ רס"י של"א וכיון שאנשי העיר שנתיישבה מחדש באו ממדינתינו או מוואלין שבודאי מנהג שתיהן להחמיר אם כן אי אפשר להתיר להם בשום ענין עיין תשב"ץ ח"ג **סי'** יו"ד וח"ב סי' ל"ב אלו תורף דברי הגאון מליבוויץ בצמח צדק החדש חלק יו"ד סי' ע"ה:

והנה מה שנראה דעתו להתיר להולך במקום שאין ישראל מצויין כלל ודוקא כשאי אפשר כלל לא אוכל לצייר בדעתי העניה באיזה צד יש להתיר בזה דבזה אין שום חשש סכנה באם יאכל לחם בלי שום טפלה (ואם באמת יש חשש סכנה צריכה למימר) ואם כן איך אפשר להתיר לו איסור דרבנן משום שאי אפשר לו כלל למצוא דבר אחר טפלה להפת וגם אם נניח שלא יוכל לאכול פת לבדו כי לא על הלחם לבדו יחיה קשה לצייר שלא יהיה גם כן מציאות בשום אופן להמציא לו דבר היתר לטפל עם הפת אף אם יבזבז כל ממונו שאם יש במציאות על ידי שיבזבז כל ממונו הרי הוא חייב לבזבז כל ממונו כדי שלא יעבור בקום עשה אאיסור דרבנן כמו שכתב הרדב"ז בסי' קמ"ה דגם באיסורין דרבנן כחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו או שומנו של גיד וכיוצא חייב לבזבז כל ממונו שהרי הוא עובר על לא תסור מן הדבר דכל גזרותיהם אסמכינהו אלא תסור ולא מצא הרדב"ז צד להתיר אלא אם אין לו מעות כלל ואינו חייב לקנות בהקפה עד שיהיו

לו מעות לפרוע דשמא לא יהיו לו מעות והעכו"ם חובשים ומייסרין אותו לגדל פרע ויבא לידי סכנה וחי בהם אמר רחמנא ולא שימות בהם וכיון שבאותה שעה אנוס הוא אינו מחוייב למשכן גופו לקיים את התורה אם לא יהיה בתורת חסידות שיבטח בהשם שיזמין לו לפרוע מה שהקיף לקנות מאכל היתר עכ"ל הרדב"ז (והיא בדפוס ווארשא תרמ"ב בח"ד סי' א' רי"ו עיין שם ובמה שכתבתי בקונטריס הכללים במערכת הלמ"ד אות ק"ז בד"ה ולענין לא תעשה) וצריך לומר שגם מה שכתב הגאון צמח צדק להתיר כשאי אפשר כלל כונתו היא באופן כזה אבל אם יש לו ממון ואפשר לו להמציא בממון מאכל היתר חייב לבזבז כל ממונו שלא לעבור על איסור דרבנן:

ובעיקר דינו לפי הנראה לא ראה תשובת הרדב"ז בחלק ה' סי' שני אלפים רצ"ה והביאה מרן החבי"ף בספר חקקי לב סי' כ"ו שאסר לאכול חלב חמוץ של גויים שקורין ייגורטי והביא ראיה מגבינה שנאסרה במנין וכל שכן חלב וכבר כתבתי באות א' שנחלקו מרן חיד"א והרב חקקי לב בכונת הרדב"ז אם משום דסבירא ליה דחלב נאסר במנין או משום דסבירא ליה דאף דחלב לא נאסר במנין מכל מקום ייגורטי מגזרת גבינה נגעו בה הצד השוה שבהם דייגורטי אסור מן הדין משום שנאסר במנין ועוד ראיתי בחקקי לב בסי' ל"ח שעמד בענין זה אם מותר לאכול ייגורטי של גויים ובתשובתו האריך מאד שיש טעמים רבים לאסור ופוסקים שרים רבים הוא היה מונה למעלה מארבעים ומכללם מרן הבית יוסף בסוף סי' קט"ו (במה שכתב שם לענין אם מותר להעמיד חלב בחלב חמוץ של נכרי אחר שהעמידו ממנו שלשה פעמים) כולם מסכימים לאסור ייגורטו של נכרי ואף שבשלחן ערוך לא הביא דין זה אין הכרח דחזר בו אלא כן דרכו במקומות רבו מספר שמשמיט בשלחן ערוך מה שכתב בבית יוסף אף שדעתו כדכתב בבית יוסף כמו שכתבו כמה רבנים שהביא שם (עיין מה שרשמתי בזה בקונטריס כללי הפוסקים בסי' י"ג אות ה') ועוד וכו' והביא מה שכתב הרב נחלת יעקב לצדד היתר דאף אם יש בו חלב טמא כיון שנתחמץ הוה ליה פירשא בעלמא והרבה להשיב על דבריו דדבר זה אין לו שחר דאף שכתבו כן הפוסקים בא"ח סי' רי"ו (עיין במה שרשמתי בשדי חמד הכללים במערכת האל"ף אות שמ"ח) היינו כשנפסל מאכילת אדם אבל חלב חמוץ הוא מאכל אדם עולה על שלחן בני אדם החשובים ולדעת כן עושים אותו וכו' ומסיק דאין שום היתר לחלב חמוץ של גויים כלל והביא שיש קצת מתירים חלב חמוץ של נכרי על ידי סינון שנותנים אותו בשק או סודר והצלול נשפך כמים ונשאר רק הקיפוי והעלה שגם זה אינו מועיל כלל ובסימן ט"ל האריך לבאר שאם יש איזה מקומות שנהגו היתר לאכול ייגורטי של גויים יש להשתדל בכל עז לבטל מנהג הרע הזה וגם אם נהגו ההיתר על

ידי סינון תוך שק או סודר יש לבטלו כי גם הרבנים שהתירו זה אילו הוה שמיע להו דברי האוסרים בטוב טעם ודעת הוו הדרי בהו ואיש על העדה אשר בידו למחות חייב למחות והקולר תלוי על צוארו ואשימם בראשיכם וכו' הן אלה תורף דב"ק בקיצור עיין שם באריכות נפלא ובסי' מ' האריך מאד במנהג מקומו איזמיר שמזמן מרן החבי"ב נהגו בו איסור ויצא קול כי איזה מרבני אחרונים בדורו נהגו בו היתר וכתב לבטל את הקול ההוא על פי כמה הכרחיות וראיות ובסי' מ"ב כתב דא משום רפואה (שאוכלים אותו כדי לקרר את הדם) אין להתיר כלל כיון שאפשר בייגורטי מחלב ישראל או אפשר על ידי סמים אחרים המקררים הדם וכו' עי"ש להבות דב"ק גם בספרו רוח חיים ביורה דעה סי' קט"ו אחר שציין מה שכתב בספרו חקקי לב הנ"ל כתב שראה בספר תקנות והסכמות רבני עיר קדשנו ירושלים תוב"ב בדף ע"ד ע"ב כתוב שבשנת התקע"ד הכריזו על זה שמנה גאוני הדור לאסור איסר כל חלב וייגורטי של גויים ושהעובר על זה נחש כרוך על עקבו וכו' ועוד הביא שכן דעת הרב שמן המשחה בסי' כ"ד ובמקומות שהנכרים מביאים הייגורטי בנאדת יש עוד איסור נוסף איסור בשר בחלב שנותנים הייגורטי בנאד מצד הבשר וחובה מוטלת על ראשי עם קדש להזהיר את העם כי לכל העם בשגגה ואשמם בראשיכם ועוד נודע לו מפי עד כשר ששמע מגוי מסיח לפי תומו כי מערבים בחלב מעט חלב טמא כדי שלא ימהר להחמיץ והיה מעשה בעיר הקדש ירושלים תוב"ב בזמן הגאון חקרי לב שראה איש אחד ששתה מחלב של גוים ואמר לו התורה הקדושה תתבע עלבונה לצבות בטן ולנפיל ירך ולא היו ימים מועטים והיה כן רחמנא ליצלן ועוד האריך במוסר השכל בעניינים אלו עי"ש:

אות ג

להעמיד הייגורטי בייגורטי של נכרים אי מהני בפעם אחת בלבד או דוקא אחר שלשה פעמים הנה הגאון חקרי לב בחלק יו"ד סי' לק"ט רצה להקל והביא ראיה מדין גידולי היתר מעלים את העיקר שבנדרים דף נ"ט ודף ס' והרב מוהר"ש חיים השיב על דבריו דמדברי רבינו המאירי שם דף מ"ג יש לדחות ראיה זו שכתב דגידולים אינו ענין לדין זה וזה גורם דשאני הכא דהעיקר קיים בעיניו ואין נשאר ניכר בגופו מצד הגידולים אף הגורם האיסור אינו נחשב דנעשו הגידולים כעומדין בפני עצמן והרב חקרי לב הודה לו דהאמת דלפי דברי הרב המאירי אין ראיה מגידולין העמדת הייגורטי כמו שכתב כל זה בחקרי לב אבן העזר סוף סי' כ"ו דף ט"ן ובספר שמן המשחה סימן כ"ד וכיון שנגלה לנו דברי הרב המאירי אין להקל מפ"א ואילך כן כתב מרן החבי"ף בספר רוח חיים דף קכ"ט ע"א (עיין בשמן המשחה דף כ"ח ע"ג ד"ה גם ראיתי) וחידוש הוא שלא

ראה מה שכתב הרב ערך השלחן בסימן קט"ו אות ט' וז"ל כתב מרן בבית יוסף דאם עבר והעמיד חלב בחלב חמוץ של גוים ולקח חלב זה והעמיד בו אחר ומאחר אחר דמותר ליקח מחלב שלישי זה ולהעמיד בו חלב אחר ואוכלו דאחר שלשה פעמים כבר כלה חלב של גוים ולמד כן מדברי רבינו ירוחם עי"ש אבל ראב"ן בדף ע"ב כתב באחד שבשל דבש והחמיצו בשמרי דבש שבשל כל השנה ודבש הראשון שבשל היה מחומץ בשמרים של שכר וזה שבשל עתה היה רביעי לו או חמישי והתיר לו רבינו יעקב בר"י להניחו עד לאחר הפסח ונחלקו עליו חכמי דורו וטעם שלו מדאמרינן כי קניס רבי שמעון הני מילי בעיניה וכו' תימה על דבריו כיון דשמרים דחמץ הוו והעמיד בהם הדבש כאילו בעיניה הוא כיון דאוקומי איסורא וכו' עיין שם וכן כתב הרמב"ן הביאו המגן אברהם בסימן תמ"ב סק"ט אלמא לכולי עלמא אפילו תערובת רביעי אסור דלא התיר ר' יעקב אלא בחמץ לאחר הפסח משום דקיימא לן כר' שמעון דלא קניס כי ליתיה בעיניה ועיין בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' ק"ז עכ"ל הרי שכתב דלכולי עלמא אסור גם תערובת רביעי (חוץ מחמץ שעבר עליו הפסח) ומאי דאפיש גברי רברבי הראב"ן והרמב"ן נמשך אחר מה שכתוב במגן אברהם באיזה דפוסים בטעות בשם הרמב"ן אמנם עיניך תחזנה במה שהבאתי בקונטריס זה במערכת חמץ סימן ח' אות כ"ה (בד"ה אך במק"ח) שטעות סופר הוא במגן אברהם וצריך להיות ראב"ן במקום הרמב"ן עיין שם גם במה שהביא דברי ראב"ן לחולק על מרן בית יוסף ועיין במה שהבאתי שם (בד"ה ואם המעמיד הוא אחר) בשם הגאון שואל ומשיב ועוד תשוב ותראה במה שהבאתי בעניינים אלו בקונטריס הנ"ל בסימן ה' אות כ"ו ומשם בארה:

אות ד

חמאה של עכו"ם שהיא טובה במראה ובריח והיא קשה זה היה מעשה בשנת התקע"ב בעכו"ם שהביא דורון לגביר אחד ונחלקו רבני קושטא אם מותרת והרב שמן המשחה בהלכות בשר בחלב כתב שנתוועדו חכמים ורבנים והתירוה על פי מה שהעידו שחמאה כזאת היא עשויה מחלב טהורה דוקא וגם העידו אחרים שבעיר הקדש ירושלים תוב"ב ובשאלוקי ואיזמיר אוכלים אותה בלי חותם ואף שאמרו איזה אנשים שיש בחמאה חשש תערובת גבינות העכו"ם שבעוד הגבינה לחה נותנים אותה בשקים ותולים אותה ונותנים תחת השקים כלי רקים לקבל אשר יזוב ודוחקים הגבינה ומוציאים ממנה החמאה ואחר כך מערבים הנסיובא דחלב שנשאר בחביות עם מה שיצא מהגבינה ומרתחים את הכל ומוציאים חמאה הרבה וממלאים חביות ונודות מכל מקום לו יהי כן מותר דנתבטל בששים ואף אם הוא ספק אם יש בו ששים יש להתיר דהא כתב האיסור

והיתר הארוך בסי' מ"ז סעיף ז' והובאו דבריו בכנסת הגדולה סי' ק"א דאם נפל חתיכת גבינה תוך תבשיל חלב אין צריך ששים אלא נגד האיסור המדומע מאחר שהגבינה רק מדרבנן וכו' והילכך ברוב בעלמא בטל ואף דיש לומר דהאיסור והיתר אזיל לטעמיה שכתב בסי' כ"ג סי' ב' בשם הרשב"א דבאיסורין דרבנן בטל ברוב אבל יש חולקים כידוע מכל מקום כיון דיש ספק אם יש ששים יש להקל ועיין להרב פרי חדש בסי' צ"ח סק"ט דאיסורין דרבנן אם אי אפשר לעמוד על שיעורו יש להקל ומה גם בנדון זה דניכר במראה וריח דליכא תערובת ואף שהובאה החמאה בנאד לצד הבשר ומנהגנו להחמיר כמו שכתב הכנסת הגדולה ובספר ידיו של משה היינו שלא לקנות מהם אבל מה שהובא דורון הוא דיעבד וליכא מנהג וכן הסכים הרב ידיו של משה דבדורון ליכא מנהג (ועיין במה שכתבתי בשדי חמד חלק הכללים במערכת האל"ף אות ת"א בדין ביטול איסור דרבנן אי סגי ברוב ובפאת השדה (הוא שדי חמד חלק יו"ד) במערכת האל"ף אות ל"א) ובעיקר הדין עיין בש"ע סוף סי' קט"ו ובמה שהביא הרב פתחי תשובה ומרן החבי"ף בספר חקקי לב סי' ל"ו אחר שהאריך להביא כל דעות הפוסקים ראשונים ואחרונים מערכה מול מערכה הללו אוסרים והללו מתירים ושיש מקומות שנהגו כדעת המתירים ודוקא בחמאה קשה הוא שנהגו להתיר וכו' כתב דאי איישר חיליה היה גוזר לאסרה לכל אף במקום שנהגו היתר דיש תשובות רבות בדבר לשנות המנהג בפרט בזמנינו שזכינו לאור תורה ספרן של צדיקים שכתבו לאסור מכמה חששות ודבריהם דברי טעם הם בכי האי גוונא ודאי לא מהני מנהג ואדעתא דהכי לא הנהיגו ולכל הדברות אף במקום שנהגו היתר מפני שאין שום חשש איסור מכל מקום המחמיר על עצמו ואינו אוכלה קדוש יאמר לו ותבא עליו ברכה אלו תורף דב"ק ובמה שכתב בפרט בזמנינו שזכינו לאור תורה ספרן של צדיקים וכו' מיסתייעא מילתיה ממה שכתב מר זקנו הגאון חקרי לב הובאו דבריו בסמיכה לחיים בשו"ת יו"ד סי' ד' דף כ"ג ע"א דאם נהגו באיזה דבר על פי סברת הפוסקים האחרונים ושוב נדפסו ספרי הראשונים וראינו שחולקים על זה אפשר דבכי האי גונא יש לנו לבטל מנהגם דאילו היו רואים סברת הראשונים לא היו נוהגים כן עי"ש ואם כן גם בנדון זה יש לומר דאם היו רואים דברי הפוסקים בחידושיהם ובתשובותיהם הנגלות לנו ולבנינו על ידי שנדפסו דבריהם בזמנינו וראו דבריהם אשר אוסרים מכמה טעמים לא היו נוהגים כן ואין סתירה לזה ממה שכתב מרן הבית יוסף בחשן משפט ריש סי' ס' סוגיין דעלמא כהרא"ש ואף על פי שאפשר שהטעם מפני שלא ראו חולק עליו מכל מקום כדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו ועוד וכו' עי"ש דמשמע דאף שיש לומר דמה שנהגו כהרא"ש הוא מפני שלא ראו חולק עליו בכל

זאת סמכינן על המנהג דלא היא דאדרבא יש לומר מדבריו יש סעד לדברי הגאון חקרי לב וכמו שכתבתי בקונטריס הכללים במערכת המ"ם אות ל"ח עי"ש:

ומה שכתב הרב שמן המשחה דחמאה שהובאה בנאד לצד הבשר שמנהג קושטא להחמיר כמו שכתב הכנסת הגדולה ובספר ידיו של משה וכו' הנה הרב חיים מדבר בדף מ"ו ריש ע"ב כתב שספק הוא אם עדות הרב כנסת הגדולה על המנהג הוא על עיר קושטא או על מקום אחר עיי"ש והרב משנת ר' אליעזר בח"ב בזכרונות דף כ' אות מ"ד כתב שהיה מעשה ששלחו דורון להגביר ונשאו ונתנו בהלכה בחבר העיר וראו דעיקר מה שיש לחוש הוא משום המנהג שכתב הרב כנסת הגדולה וכבר העיד מוהר"א ענבי דהיום המנהג להיפך והרב המגיה לספר ידיו של משה יו"ד סי' ב' לא הוה שמיעה ליה ועיין שם שהביא שנחלקו רבני כפר באלאט עם רבני כפר חאס קויי בענין זה:

אות ה

במקומות שנהגו איסור בחמאה של נכרים אם יש אופן להתיר להם נשאל על זה הגאון מוהר"ם בנעט בשו"ת הר המור סי' י"א ואחר שהביא בקצרה דעות הפוסקים בזה וכתב דמה שתלו עצמם קצת מהראשונים במה שיש גורסין בהירושלמי חמאותיהן כגבינותיהן מי"ח דבר הן יש לצדד היתר לגבי דידן וכו' מכל מקום מאן ספין ומאן רקיע בין הראשונים להכריע ובאשר שבמדינה זו אבותינו ואבות אבותינו תפסו לאסור והיו סוברים עיקר כדעת האוסרים הרמב"ם והרשב"א והסמ"ג אי אפשר להתירו בשום אופן כמו שכתב בת"ש בסי' ל"ט בדיני חלות עי"ש ועוד אף אם היה רק מנהג מבלי התלות בדעת הראשונים מכל מקום המנהג שכבר נעשה על פי ותיקין ידוע בסי' רי"ד דלדעת הרשב"א והר"ן והריב"ש אף בבאים לשאול ולהתיר נדרן אין להתיר ואם תמצא לומר שדעת הרא"ש שם דמהני היתר על ידי פתח וחרטה וכדכתב בהגהה שם כבר העלה הרב פרי חדש בסי' תצ"ו במשפטי המנהגים דכהרשב"א והר"ן עיקר גם הרמ"א שהכריע להקל היינו במנהג של יחידים אבל מנהג שנהגו בו רבים כמו מדינה כולה עיין תשובת רש"ל סי' א' וביו"ד סי' רכ"ח סעיף כ"א ושם יראה הרואה שאי אפשר לשום מורה להתיר מנהג של רבים שהאיסור הוא משום סייג מיהו זה כמה שנים צדדתי להקל בחמאה אם כבר בישלוה על ידי שהלכו ממנה ציחצוחי חלב ודוקא בחמאה שמעיקרא נחלב החלב על דעת לעשות ממנה חמאה וגם כשרוצים לחלק את הנשאר תחת החלב אחר הבישול משום דבכי האי גוונא יש לומר דליכא מנהג לאסור דמה שלא עשו כן אינו משום דתופסים כהרשב"א אלא משום שלא רצו להפסיד אותו פסולת הנשאר בקדרה אחר בישול החמאה ואיברא דגם היתר זה אינו ברור דיש לומר כיון דאיכא גם כן הטעם

דגילוי לדעת רבינו תם ורמב"ן ואיכא הטעם דתערובת חלב דילמא כל כי האי גוונא גם האידנא חיישינן וכו' מכל מקום אם ימצאו מורים הרבה מגדולי הרבנים ומסמכי להתיר בכי האי גוונא דוקא כלומר החמאה של הטוואגי"ן דוקא שחולבים מתחלה לחמאה ואחר זה לבשלו היטב והפסולת הנשאר תחת החמאה המעורב עם הקמח (שקורין בל"א פוטער כוח) לסלקו ושלא לאוכלו אזי גם נ"ד חזי לאיצטרופי אך בתנאי גמור שיוכרו בכל קהלה וקהלה כמות שהיא שהחמאה שאינה מהטוואגין אף בבישלוה וכן החמאה של הטוואגין כל עוד שלא בישלוה יהיה אסור לאכלה בחרם גמור במקומות שיש לזה רשיון מהממשלה יר"ה וכל העובר היה דינו כפורץ גדר גם המורים ישגיחו בכל מקומות מושבותיהם על השומרים בשוואגין הרוצים למסור חמאה לאכול בלי בישול וישאלו לרבני גדולי המדינה אם דעתם יסכימו בהיתר החמאה מבושלת על דרך הנ"ל דוקא ולא **באופן** אחר אזי אפרסם הדבר ומכלל הן נשמע לאו עכ"ל והאמת שאם היה ברור שעיקרו של מנהג לא נתייסד מחמת הדין כי אם משום סייג בעלמא מסתברא ודאי דכל שיש איזה שינוי מהדבר הנהוג אפשר להתיר דאמרינן דבענין זה לא הנהיגו אבותינו וכמו שכתב מרן החבי"ף בספר חקקי לב בחלק א"ח סי' י"ג והביא שכן כתב הרב כנסת הגדולה בחשן משפט סי' קס"ג הגהת בית יוסף אות קל"ה ובשו"ת בעי חיי חשן משפט ח"א סי' ק"ה דמנהג שאינו בנוי על פי הדין כל שיש השתנות להמנהג שאינו דומה אין הולכין אחריו (ספר כנסת הגדולה הנ"ל אין מצוי אצלי לראות במאי קעסיק) ומדבריו למד למנהג איסור אכילת קטניות בפסח עי"ש אמנם לפי מה שכתב הרב בתחלה דיש לומר דאבותיהם קבלו כדעת האוסרים וכתב גם כן דההיתר שהמציא אינו ברור וכו' נראה דאין להתיר גם בענין זה ומה גם לפי מה שכתב הגאון חתם סופר בחלק יו"ד סי' ק"ז דמנהג על פי דעת המחמיר חשוב נדר מדאורייתא:

אות 1

אחד מבני הישוב בנסעו לעיר על יום טוב עזב את פרותיו למשרתו הנכרי שיחליבום בכלים הכשרים של ישראל (שהיה סבור שמותר לעשות כן) נשאל על זה הגאון מליבוויץ בשו"ת צמח צדק בחלק יו"ד סי' ע"ו מה דין החלב ההוא או הגבינות שנעשו ממנה ודין הכלים והשיב אף שלכתחלה אין היתר כלל להניח הפרות לחלוב בשביל ישראל הן מצד חלב שחלבו עכו"ם וכו' (כמו שכתבתי בשמו לעיל בסוף אות א') והן מצד שאסור להניח כלים כשרים אצל. העכו"ם בשביל החלב ועוד טעמים אחרים נזכר בפוסקים דלא קפדי אמנקיותא בחלב וכו' ולכן פשוט שלכתחלה אין שום היתר לעשות כן מכל מקום בדיעבד מי שעשה כן באונס או בשוגג גמור ולא במזיד ח"ו יש להתיר לו החמאה

והגבינות שנעשו מהחלב ההוא (אך לא החלב כמות שהוא אם לא יעשו ממנה חמאה וגבינה) לפי שהיא חמאה וגבינה של ישראל באמת אלא שהעכו"ם עשאה אם כן לא היה בכלל גזירת חז"ל שגזרו ואסרו חלב וגבינות של עכו"ם כמו שכתוב בפוסקים וכיון דגזרה אין כאן וטעם הגזרה אין כאן נמי לדידן (רצונו לומר דאין במדינתו מצוי חלב טמא כמו שכתב בתחלת התשובה עי"ש) אין לאסור בדיעבד אך מי שעשה כן במזיד אין להתירם לו כלל ולאחרים יראה המורה אם אין לחוש לתקלה לעתיד לבא יש להתירן והכלי שהיה בהן החלב אם העכו"ם שהניחו בבית ישראל מבשל ואוכל בבית ישראל ולא היה אז ימי העינוי שלהם או שמצוים שם דגים טמאים הכלים אסורים אפילו בדיעבד (ואף על פי כן הגבינה והחמאה מותרים אם לא שהיו הכלים שבהן החלב מרובין ובני הבית של העכו"ם מועטים שאז הכלים שהיה בהן החלב מותרין והנשארים אם גם הם הרבה בכדי לבטל ברוב את הכלים הנכנסים בחשש תשמיש העכו"ם בדבר האיסור יהיו גם כן מותרים ואם לאו אסורים ואם היה בימי העינוי שלהם וגם אין דגים טמאים מצוים שם או כשאין העכו"ם אוכל ומבשל בבית הישראל יש להתיר גם כל הכלים וטוב שלא להשתמש בהם עד אחר מעת לעת אף באופן שהכלים אסורים מה שנתבשל בהם מותר דסתם כלי עכו"ם אינם בני (זמן) [יומן] עכ"ל (בשינוי קצת לפי המובן) והנה מה שכתב שהחלב כמו שהיא בעין אסור אף שהוא חלב של ישראל ממש רק שנחלב על ידי עכו"ם הוא פשוט ומתבאר כן מדברי הפוסקים והרמ"א בריש סי' קט"ו דאף שהחלב עצמו הוא של ישראל אם חלבו שלא בפני ישראל אסור ומה שהתיר את הכלים שהיה בהן החלב אם אין לחוש שבשל בהם בשר או דגים טמאים אף דהחלב אסור וקימא לן דחלב של עכו"ם אוסרת הכלים כמו שכתב הרמ"א בריש סי' קט"ו היינו דוקא כשבישלו בהכלים את החלב אבל חלב זו שלא נתבשלה בהכלים אינה אוסרת את הכלים מחמת החלב ולכן כשאין לחוש שבשל בהם בשר ודגים טמאים מותרים כן נראה דעת הרב אלא שהיה לו לבאר דאינו מותר אלא אם ידוע שלא נכבש החלב בכלים מעת לעת דאם שהה בהן מעת לעת הרי הוא כמבושל כמו שכתבו הפוסקים ועיין בסמוך:

אות ז

כתב מרן חיד"א בשיורי ברכה סימן קט"ו אות ב' בשם הרב בתי כהונה בחידושי דינים כתיבת יד כלים שנתבשל בהם גבינות הנכרים בדיעבד והיום אינן בני יומן אם מותר להשתמש בהם בלי הכשר ואי נמי בני יומן להשהותם עד שיעבור היום נחלקו האחרונים בספק איסור תורה ובאיסור דרבנן עיין כנסת הגדולה סי' א' הגהת בית יוסף אות מ' ועיין סי' מ"ד וקכ"ב ובבני חיי ועיין סוף סימן קי"ב ופשט דברי מוהריב"ל אפילו

בספק דרבנן ומכל מקום בהאי דגבינות דעתי לאסור דהא ספקו כודאי כמו שכתב האיסור והיתר הובא בשפתי כהן כללי הספק ספיקא כלל י"ז ובפרי חדש שם כלל י"ד גבי גבינה דלא כהאיסור והיתר הנה יש חולקים והיותר נראה עיקר דספקו כודאי ונראה להחמיר ולב חכם ישכיל זאת בהתישבו בדברי האחרונים ומכל מקום בהפסד מרובה אפשר להקל ועל כל דברי האחרונים שבאים מטענת נותן טעם לפגם דרבנן יש לדון שנשתמשו בהם דבר חריף עכ"ל והרב ערך השלחן כתב באות ב' (על דברי הרמ"א חלב של גויים אוסר כלים) בתשובת הרשב"א סימן קמ"ג כתב דבדיעבד מותר משום דסתם כלי נכרים אינם בני יומן משמע דלכתחלה אסור וכבר כתבתי בסי' א' וסימן מ"א דכלי הבלוע איסור דרבנן אם אינו בן יומו מותר לבשל בו לכתחלה אבל ספק דאורייתא אין להקל דאפילו למאן דאמר ספקא דאורייתא לחומרא מדרבנן הוא מחמירינן בספקו טפי מודאי דרבנן כמו שכתב במשנה למלך בפרק שמיני מהלכות איסורי ביאה וכן הוכיח הרב ארעא דרבנן אות תל"ח דספק דאורייתא חמור מודאי דרבנן והכא הוי ספק דאורייתא לדעת הרשב"ץ ח"ג סימן רנ"ד וכל שכן לדעת האיסור והיתר דהוי כודאי איסור דאורייתא ואף למה שכתבתי לעיל דהוי מדרבנן כבר כתב הרשב"א סימן ק"י דכל שגזרו להרחיק מאיסורי גוים החמירו בו טפי מאיסורי תורה וכן הסכים הרב בתי כהונה הובא בשיורי ברכה מיהו מה שכתב על האחרונים שבאו בטענת טעם לפגם יש לדון שנשתמשו בו דבר חריף עיין שם הנה בתשובת הרשב"א סי' תצ"ז הכריח דבליעת החריף אינו משביח אלא דאפילו כלי שאינו בן יומו הבלוע איסור צריך הכשר כדי להשתמש בו דבר חריף וכי האי גוונא הקשה הרשב"א שם בכלי מדין עכ"ל והגאון מוהר"י מברונא בסימן ע"ח כתב דנראה לו דאף דחלב שחלבו נכרי נגזרה במנין בין איכא דבד טמא בעדר או לא גזרו על זה ככתוב בשערים ופורץ גדר יש"ן מכל מקום היכא דאיכא טעם וסברא עם אותו טעם דליכא דבר טמא בעדרו מועיל כדכתב בשערים בשם רבינו שמחה שהתיר החלב חדא שאין דבר טמא בעדר כלל ועוד דמירתת הנכרי דילמא אתי ישראל ויראה אלמא דתרי טעמי מיצטרפי להתיר אם כן הכי נמי נימא הא דהחמירו רבותינו הני מילי בחלב עצמו שלא לאכול לכתחלה אבל בקדרה דחשיב דיעבד נראה להתיר וראיה מפרק כל שעה דפריך לרב דאמר קדרות בפסח ישברו כו' וכתבו התוספות וכו' עד דהואיל שלא במינו הוא יוכל לבטלו עכ"ל התוספות אם כן הכא דבקדרות הללו כולם אינן בני יומן נראה להתיר משום דאיכא ספיקא דרבנן לקולא דכל טעם לפגם דרבנן וכיון דאיכא למימר דילמא לא היה שם דבר טמא וליכא שום חלב טמא מעורב בו וכו' ומהר"ר יונה אומר כיון דבא לכלל חלב נאסר במנין משים חלב שחלבו נכרי שוב

לא חשיב שום ספק אלא כודאי איסור ושוב לא נפיק מכלל איסור כיון דהקדרה נאסרה מחמת חלב תו לא פקע אף על גב דהדר יהיב טעמא לפגם כדין כל כלי חרס שקבל טעם ממש דנאסר אף דהדר פוגם טעמו ולא דמי למקבל טעם מן הפגם דשרי דמעולם לא קבל איסור סוף דבריו כל ודאי דרבנן אף דהשר נגזר מחמת ספק כי הכא ואני ראיתי במרדכי פרק אין מעמידין דלשמואל דאוסר הגבינות משום שהועמד בעור הקיבה מכל מקום משוי ליה ספק מדלא אתסר בהנאה עכ"ל ועיין להרב עיקרי הד"ט בחלק יו"ד סימן ח"י אות כ' ולהרב קהל יהודה דף מ"ו ע"ב:

אות ח

גבינות הקראים אם העמידו בקיבה ולא בעורה ואין מולחין הקיבה בעורה מותר לאכלה ואם העמידו בעור של שחיטתם אסורה בכל שהוא אבל אם העמידו בעיר שחיטה שלנו אינה אסורה אלא בנותן טעם ואם הדבר ספק נראה לי דאסור כיון שאין נזהרים על אכילת בשר בחלב ולית להו אלא קרא כדכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו אין מקפידין להעמיד בעור הקיבה ואסורה בכל שהוא הרדב"ז סי' תקנ"ב ועיין בספר בני דור דף ב"ן וכתב הרב כנסת הגדולה בתשובה סי' קנ"א דמדברי הרדב"ז בתשובה מהדורא בתרא סי' ג' נראה דנאמנים בשבועה וכן כתב הרדב"ז בחלק ג' סי' תקכ"ח שהלוקח מהם צריך לישבע שלא נגע בהם עכו"ם כך כתב הרב ערך השלחן סי' קט"ו אות ה' ואנכי הרואה להרב עיקרי הד"ט בחלק יו"ד סי' י"ו אות ג' שכתב בשם הרב בעי חיי סי' קנ"ח שאחר שהאריך בענין זה סיים דאף שהיה נראה להתיר לענין דינא מכל מקים מי ימלל נגד רבן של ישראל ומה גם דאף מהרדב"ז ח"ב סי' ר"ם נראה שאף שמן הדין מותר מכל מקום אין ראוי לאכול משלהם אפילו בשבועה כיון שהם אינה אוכלים משלנו אפילו בשבועה ועיין עוד בדיני הקראים למרן בבדק הבית סי' קכ"ח דסבירא ליה דאין להתיר גבינותיהם אפילו בשבועה עכ"ד הרב עיקרי הד"ט בשם שו"ת בעי חיי ונראים הדברים סותרים אלו את אלו ואין מצוי אצלי שו"ת הרב כנסת הגדולה לעיין בדב"ק ואשר נמצא אצלו יראה איזה יכשר:

אות ט

חמאה שבשלה עכו"ם מותרת דסתם כליהם אינן בני יומן הרמ"א בסי' קט"ו סעיף ג' והרב בית יהודה במנהגי ארגי"ל דף קט"ו ע"ג כתב ואנו נוהגים לאסור דהוי לכתחלה מי שקונה מן העכו"ם וכלי שאינו בן יומו אינו מותר אלא בדיעבד והרב ערוך השלחן בסי' קט"ו אות ז' כתב על דבריו וכבר הוכחתי בסי' פ"ט דהקניה מן העכו"ם חשוב דיעבד ואף הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ז שאסר לקנות מן העכו"ם דבר שמתערב בו איסור דהוי

כמבטלו לכתחלה מודה הוא בניתן טעם לפגם דמותר לקנותו כדעת הרשב"א שהביא שם והטעם דכיון שהוא פגום לא חיישינן שמא יאמר לעכו"ם עי"ש מיהו הרשב"ץ ח"ג סי' יו"ד כתב טעם הרמב"ם דכיון דהעכו"ם עושה כן תדיר וזה אומנותו חשיב לכתחלה כאומר לו בשל בשבילי וכן כתב הרשב"ש סי' תק"ס דלא חשש לגיעולי עכו"ם אלא בקונה מחנוני אבל אם לא בשלו למכור אפילו בכלי העכו"ם מותר ועיין מה שכתבתי בסי' קכ"ב ואם כן אפשר שנהגו כן כדעת הרמב"ם דכלי שאינו בן יומו מותר אבל חנוני כיון שזה אומנותו חשיב לכתחלה כדברי הרשב"ץ מריה דאתרייהו ועיין בתוספות פרק כל הבשר גבי דגים שעלו בקערה דמוכח דודאי יש בתבשיל רוב נגד הבלוע בכלי הביא דבריהם מרן יוסף בסי' צ"ג:

ובעיקר דין דבר הנעשה ביד עכו"ם ובא ישראל לקנות ממנו אי חשיב לכתחלה רשמתי בשדי חמד בחלק הכללים מערכת האל"ף אות ש"ס ספרים רבים המדברים בענין זה עיין שם:

אות י

חמאה וגבינה שמביאים בנודות לצד הבשר שהמנהג לאסור אכילתם אם מותרים הם לחולה שאין בו סכנה לרפואתו כשאין נמצא חמאה וגבינה אחרת וכן משום הפסד מרובה שיהיה אם יצטרך למכרה לעכו"ם רשמתי לעיל במערכת הדלי"ת אות י"ג עיין שם:

מפתחות מערכת חלב של א"י

גזרת חלב שחלבו א"י ואין ישראל רואהו אם נגזרה במנין ונפ"מ דאפילו במקום שאין מצוי חלב טמא כלל אסור או לא נאסרה במנין ועל מה שהשיגו על עדות הרב פר"ח שבאשטרדם נוהגים היתר בחלב שחלבו נכרי ואיש"ר אות א') **אם** אפשר להתיר הסמעטעני (חלב חמוץ ובלשונו נקרא ייגורטי) של נכרי בשעת הדחק עצום שאין לו מה יאכל והוא בכפרים אות ב') **אם** מותר להעמיד ייגורטי בייגורטי של א"י אחר ג' פעמים אות ג') **חמאה** שהביא הנכרי דורון לישראל והיא טובה במראה וריח והיא קשה ולפי דברי הבקיאים אי אפשר להיות חמאה כזאת אלא מחלב טהורה אם יש לסמוך על זה ואם יש מנהג להתיר חמאה זו אם יש לבטל המנהג אות ד') **אם** במקומות שנהגו איסור בחמאה של נכרי יש צד ואופן להתיר להם או לא אות ה') **אחד** מבני הישוב בנסעו לעיר על יו"ט עזב את הפרות ביד המשרתים א"י לחלוב אותן ולעשות חמאה וגבינה בחשבו שמותר מה דין החלב והחמאה והגבינה והכלים אות ו') **כלים** שבשלו בהם

גבינות הנכרים ועתה אינם בני יומן אם מותר להשתמש בהם בלי הכשר ואם הם בנ"י אם מותר להשהותם שיהיו אינם ב"י ולהשתמש בהם אות ז') **גבינות** הקראים שהעמידו בקבה או בעור קבת שחוטה שלנו מה דינם אות ח') **חמאה** שבשלה נכרי בכלי שלו אם מותרת אות ט') **חמאה** וגבינה שמביאים בנודות לצד הבשר שהמנהג לאסור אם מותרים לחולה שאין בו סכנה לרפואה וכן משום הפסד מרובה שיהיה אם יצטרך למכרה לנכרי אות י')